Виноградова А. І.,
кандидат юридичних наук,
нотаріус Київського міського
нотаріального округу
ORCID ID: *0000-0003-4519-768X*

DOI: *https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/156-169*

УДК 347.94

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. *У статті здійснено системно-порівняльний аналіз доктринальних підходів до визначення поняття доказів та доказування у кримінальному та цивільному процесах, а також аналіз правових норм кримінального процесуального та цивільного процесуального кодексів, у яких визначаються поняття доказів та доказування.*

Метою цієї публікації є порівняльних аналіз доказів та доказування у кримінальному та цивільному процесах та авторська розробка структури та змісту доказування у кримінальному та цивільному процесах на основі аналізу різних доктринальних підходів до їх розуміння у зазначених процесах.

У статті доводиться, що у цілому конструкції ст. 84 чинного КПК України і ст. 64 КПК України 1960 року є дуже подібними, що дає підстави окремим науковцям необґрунтовано вважати, що законодавець у чинному КПК України залишив інформаційну модель доказів, яка ґрунтується на теорії відбиття.

Авторкою аналізуються різні концепції доказів та доказування у сучасній теорії кримінального процесуального доказування та робиться висновок, що найбільш обґрунтованою, та такою, що відповідає як гносеологічній, так і правовій природі судового доказу є концепція згідно з якою судовий доказ, будучи категорією об'єктивно-суб'єктивною, являє собою єдність фактичних даних, їх процесуальних джерел та процесуальної форми, яка може бути визнана власне доказом лише тоді, коли буде визнана таким відповідним суб'єктом доказування чи судом.

У конкретному кримінальному провадженні доказ може бути визнаний власне доказом, якщо він відповідає таким властивостям як належність і допустимість.

На підставі порівняльного аналізу доктринальних підходів до визначення поняття доказування у кримінальному процесі авторкою робиться висновок, що виходячи з гносеології, логіки, психології, теорії діяльності доказуванням у кримінальному процесі найбільш обґрунтованою концепцією доказування, яка ґрунтується на засадах вітчизняного кримінального процесу та відповідає потребам практики є концепція, яка визначає кримінальне процесуальне доказування як процес отримання доказів та обґрунтування ними суб'єктом доказування та судом своєї правової позиції та відповідних рішень у кримінальному провадженні згідно зі своєю компетенцією.

У роботі розкривається зміст отримання доказів та обґрунтування ними суб'єктом доказування та судом своєї правової позиції та відповідних рішень.

Здійснюючи аналіз доктринальних підходів до визначення поняття та змісту доказів та доказування у цивільному процесі в порівняльному аспекті з доктринальними підходами до визначення поняття та змісту доказів та доказування у кримінальному процесі авторкою робиться висновок, що терміни «доведення» і «доказування» які вживаються в теорії цивільного процесу окремими науковцями як різні категорії, що мають різний зміст, насправді є синонімами в українській мові.

Авторкою обґрунтовується, що фундаментальні категорії «докази» і «доказування» потребують уніфікації на доктринальному рівні, у навчальному процесі та відповідно у ЦПК

і та у КПК України, оскільки з точки, зору гносеології, логіки, теорії діяльності, психології та права докази і доказування у кримінальному та цивільному процесах по суті мають однин зміст. Водночас відмінність, зокрема, доказування у кримінальному та цивільному процесах полягає в об'єкті, меті, завданнях, засобах доказування і правовому статусі суб'єктів доказування.

Ключові слова: *докази, доказування, кримінальний процес, цивільний процес, кримінальне процесуальне законодавство, цивільне процесуальне законодавство.*

Постановка проблеми. Докази і доказування є фундаментальними категоріями в юридичних процесах. Тому теорія доказів та доказування, як слушно зазначають фахівці, складають основу будь-якого юридичного процесу та визначає усі основні його інститути й обумовлює побудову судоустрою та всіх головних форми судочинства[1]. Водночас з прийняттям в останні десятиліття нових процесуальних кодексів та внесення до чинних процесуальних кодексів численних змін і доповнень щодо інститутів доказів та доказування, проблемні питання доказів і доказування продовжують залишатися дискусійними. Зокрема, на сьогодні продовжується точитися дискусії щодо співвідношення доказування та пізнання у юридичних процесах, щодо змісту доказування, щодо повноважень суб'єктів доказування, щодо поняття доказів та доцільності закріплення цього поняття у процесуальних кодексах і, зокрема у кримінальному процесуальному кодексі України, щодо співвідношення джерел доказів та джерел фактичних даних, джерел доказів та видів доказів тощо, що негативно впливає на правозастосовну практику та потребує подальших досліджень цих питань й вироблення наукових доктрин доказів та доказування у юридичних процесах, які б відповідали інтересам практики, а також внесення відповідних змін та доповнень до процесуальних кодексів України щодо інститутів доказів та доказування, що актуалізує дослідження вище вказаних проблемних питань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемним питанням доказування у юридичних процесах присвятили свої наукові розробки В.Д. Андрійцьо, С.С. Бичкова, О.О. Грабовська, К.В. Гусаров, Т.П. Заворотько, О.С. Захарова, Н.О. Кіреєва, В.В. Комаров, А.В. Коструба, В.А. Кройтор, М.П. Курило, Т.М. Кучер, Д.Д. Луспеник, Р.Д. Ляшенко, В.Т. Нор, А.Л. Паскар, М.А. Погорецький, Ю.Д. Притика, Є.Г. Пушкар, О.Я. Рогач, Т.В. Руда, Ю.Ю. Рябченко, Д.Б. Сергєєва, О.С. Старенький, С.М. Стахівський, В.І. Тертишніков, Г.П. Тимченко, О.С. Ткачук, Л.Д. Удалова, С.Я. Фурса, О.Є. Харитонов, Т., М.Й. Штефан, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська, М.М. Ясинок та ін. Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць різного формату, присвячених доказам і доказуванню у юридичних процесах і, зокрема у цивільному та кримінальному процесах, чисельні зміни та доповнення до цивільного процесуального та кримінального процесуального кодексів України щодо інститутів доказів та доказування фундаментальні питання щодо поняття доказів та доказування у доктринах цивільного та кримінального процесу продовжують залишатися дискусійними та потребують подальших досліджень.

Метою цієї публікації є порівняльних аналіз доказів та доказування у кримінальному та цивільному процесах і авторська розробка структури та змісту доказування у цивільному та кримінальному процесах на основі аналізу різних доктринальних підходів

[1] М А Погорецький, Співвідношення пізнання і доказування у кримінальному процесі та місце в них оперативно-розшукової діяльності (2003) 7 *Питання боротьби зі злочинністю* 114; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 460.

до їх розуміння у кримінальному та цивільному процесах.

Виклад основного матеріалу дослідження та його основні результати. У процесуальних кодексах, зокрема, у Кримінальному процесуальному кодексі (ст. 84) та у Цивільному процесуальному кодексі (ст. 76) по-різному визначається поняття доказів.

Зокрема, у ч. 1 ст. 84 КПК України зазначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Частина 2. ст. 84 КПК України визначає, що процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Слід звернути увагу на те, що ч. 1 ст. 84 КПК України фактично відтворює зміст ч. 1 ст. 64 КПК України 1960 року. А у цілому конструкції ст. 84 чинного КПК України і ст. 64 КПК України 1960 року є, на нашу думку, дуже подібними, що дає підстави окремим науковцям вважати, що законодавець при конструюванні чинної редакції ст. 84 КПК України залишається певною мірою прибічником інформаційної моделі доказів. Зважаючи на це, зазначається, що докази – це єдність фактичних даних (інформації) і їх процесуальних джерел. В основі такого підходу до поняття доказів, на їх думку, лежить теорія відображення, згідно з якою подія злочину для органів розслідування, прокурора, захисника та суду є минулою. Злочин являє собою певну сукупність відповідних явищ, предметів, процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі, а тому вступає в контакт з багатьма іншими явищами об'єктивної дійсності, в результаті чого залишаються відображення у формі матеріальних слідів, станів предметів, динамічних і статичних процесів, а також ідеальних слідів – у свідомості людей[1].

Водночас така думка щодо розуміння доказів у кримінальному процесі не поділяється багатьма фахівцями в галузі кримінального процесу. Зокрема, М.А. Погорецький, у низці своїх публікацій[2], присвячених визначенню поняття доказів у кримінальному про-

[1] В Г Гончаренко, В Т Нор, М Є Шумило, Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар (Київ, Юстініан, 2012) 223.

[2] М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 460–498; М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі: проблемні питання (2011) 1 (3) *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: Право* <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmappp.pdf> дата звернення 04.05.2022; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка):* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., м. Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22; М А Погорецький, Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / Ю П Аленін (Одеса, Юридична література, 2013) 17–21; М А Погорецький, Новели проекту нового КПК України і проблеми їх релазації у правозастосовній діяльності (2012) 1 (27) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 208–216; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 80–85; М А Погорецький, П'ять років чинності кримінального процесуального кодексу: уроки для правотворчої діяльності (2017) 3 *Вісник кримінального судочинства* 11–27; М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування та її реалізація в чинному КПК України. *Актуальні питання доказування у кримінальному процесі:* збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 27 лютого 2015 року) (Київ, Видавець, 2015) 22–27; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79; М А Погорецький, Сучасні концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу:* тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М.В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) (Харків, МВС України, 2017) 309–312; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування*

цесі, цілком обґрунтовано доводить, що докази мають одночасно об'єктивну і суб'єктивну основу, тому, автор слушно зазначає, що твердження окремих правників про те, що докази мають лише інформаційний характер та говорити, що в КПК України 1960 р. чи в КПК України 1912 р. закріплена інформаційна модель доказів, яка ґрунтується на теорії відбиття, є в корні невірним[1].

Свого часу М.А. Погорецький, аналізуючи законодавче визначення доказів у кримінальному процесуальному кодексі, справедливо звернув увагу на те, що виходячи законодавчого положення поняття доказів, у кримінальній процесуальній літературі складається декілька незбіжних концепцій поняття доказу[2].

Так, кремі науковці висловлюють думку, що судовими доказами у кримінальному процесі можуть бути лише факти, обставини, шляхом яких встановлюються злочин і особа, яка його вчинила. Зазначається, що факти, з яких виводиться існування доказуваного факту, мають назву доказових фактів чи доказів… Доказами є факти, обставини[3].

Прихильники іншої точки зору вважають, що доказами є тільки відомості про факти, джерела ж доказів, зазначені в кримінально-процесуальному законі, до поняття доказів не входять, а мають самостійне значення[4].

Розвиваючи це положення, В.В. Гевко стверджує, що докази – це просто інформація[5]. На думку М.В. Салтєвського доказами у кримінальних справах є всяка (будь-яка) інформація, яка-міститься (відображена) в матеріальних джерелах, що знаходяться у причинно-наслідковому

і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики: матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 20–29.

[1] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 460–498; М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Теорія відбиття та її значення для пізнання обставин злочину (2010) 1 (7) *Юрид. психологія та педагогіка* 69–78.

[2] М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 80–85; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка):* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 20–29; М А Погорецький, Кримінальний процес. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. (Харків, Право, 2016) Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В Т Нор (голова) та ін. (Нац. акад. прав. наук. України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020) 422–426; М А ***Погорецький,*** Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення (2021) 1–2 *Вісник кримінального судочинства* 28–51.

[3] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право 2020) 20–29; М А Погорецький, Кримінальний процес. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. (Харків, Право, 2016) Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В.Т. Нор (голова) та ін. (Нац. акад. прав. наук. України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020) 422–426; М А Погорецький, Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення (2021) 1–2 *Вісник кримінального судочинства* 28–51.

[4] М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 81; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка):* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., м. Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22.

[5] В В Гевко, Использование непроцессуальной информации во время доказывания в стадии предварительного расследования (автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 1996) 10.

зв'язку з обставинами, які є об'єктом доказування і які зібрані у порядку, що регламентується кримінальним процесуальним кодексом»[1].

Існує думка, що поняття «доказ» має два значення. Ця концепція отримала в науковій літературі назву «подвійного розуміння доказу». Доказами вважаються, по-перше, ті факти, на основі яких встановлюється злочин або його відсутність, винуватість або невинуватість тієї чи іншої особи в його скоєнні та інші обставини справи, від яких залежить ступінь відповідальності цієї особи. По-друге, доказами є ті передбачені законом джерела, з яких слідство і суд отримують відомості про факти, що мають значення для справи і за допомогою яких вони ці факти встановлюють[2].

Широко розповсюдженою залишається концепція розуміння доказу як єдності фактичних даних та їх процесуального джерела. Прихильники цієї концепції зазначають, що доказ у кримінальному провадженні виступає в єдності свого змісту («фактичні дані») і процесуальної форми («джерело одержання фактичних даних»), тобто діалектичної єдності форми й змісту[3].

У сучасні теорії кримінального процесу існує концепція доказу, яка запозичена із судочинства окремих зарубіжних країн. Вона полягає у запереченні нормативно-правового визначення поняття доказу, й вичерпного визначення їх видів, оскільки її прихильники вважають, що «бажання опрацювати законодавчу дефініцію загального поняття процесуального доказу – попри всю її утопійно-нормативістську привабливість – призводить і призводитиме лише до свідомого (підсвідомого) спрощення проблеми юридичного суття доказу, акцентації уваги правника на якомусь одному з елементів його складу з одночасним затінюванням інших, рівноцінних собі елементів; до провокації нескінченних спроб віднайти це єдино правильне «essentia essentiae» доказу, а у висліді – перетворення самого доказування з високого мистецтва на примітивне халупництво, прикладам чого, на жаль, «нєсть» числа»[4].

Згідно з цією концепцією види доказів повинні вільно визначатися за розсудом суду, проте в КПК повинні бути викладені сурові процедури їх впровадження до кримінального процесу. Відповідно до цієї концепції «процесуальними доказами» є «сформовані порядком, визначеним законом, увібрані в приписану ним відповідну процесуальну форму функціонування в доказовому провадженні усні та письмові повідомлення осіб, різні предмети, а також документи»[5]. Складовими доказу вважаються: доказуваний (шуканий) факт; доказовий факт; висновок про зв'язок між ними[6].

Зазначена концепція, як обґрунтовано зауважує М.А. Погорецький, є перспективною, однак на сьогодні її впровадження у вітчизняне кримінальне судочинство з урахуванням рівня розвитку нашого суспільства (традиції, стану правосвідомості правозастосовців, довіри громадян до правоохоронних органів та суду, а також стану розробки цієї концепції вітчизняними науковцями) є передчасним. Впровадження цієї кон-

[1] М Салтєвський, Ще раз про поняття доказів у проекті КПК України (2000) 11 *Право України* 64–66.

[2] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466–467.

[3] М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 82; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка):* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., м. Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22.

[4] В Гмирко, Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристики, класифікація. Конспект проблемної лекції (Дніпропетровськ, Академія митної служби України, 2002) 63, 13.

[5] В Гмирко, Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристики, класифікація. Конспект проблемної лекції (Дніпропетровськ, Академія митної служби України, 2002) 63, 14.

[6] Там само 63, 15.

цепції у вітчизняне законодавство потребує ґрунтовної розробки не лише засад доказового права, а й інших інститутів кримінального процесу. Тому на сучасному етапі розвитку теорії та кримінально-процесуального законодавства, слушно зауважує автор, закріплення поняття доказу у правовій нормі є виправданим. Більше того, інститут доказового права потребує подальшого правового врегулювання в чинному КПК України з чітким виписом його норм на основі нових досягнень теорії доказового права[1].

На основі системно логічного аналізу висловлених точок зору на поняття доказу у кримінальному процесі М.А. Погорецький зробив слушний висновок про те, що найбільш обґрунтованою, та такою, що відповідає як гносеологічній, так і правовій природі судового доказу є концепція згідно з якою судовий доказ являє собою єдність фактичних даних та їх процесуальних джерел, проте ця концепція, на його думку, потребує певного уточнення. Автор обґрунтовано вважає, що поняття доказу складають не два елементи: єдність фактичних даних та їх процесуальних джерел, а три. В цьому понятті, зауважує М.А. Погорецький, слід виділяти окремо й процесуальну форму, яка, на його думку, в науково дослідницькому плані повинна виділятися як окремий елемент цієї єдності, що має відношення не лише до джерела фактичних даних, як це вважають окремі науковці, а й до власне самих фактичних даних. Отже, саме ці три елемента, пише автор, у своїй єдності і складають поняття судового доказу. Цілісність й суттєвість єдності фактичних даних, їх процесуальних джерел та процесуальної форми полягає в тому, що вона не зводиться до простої суми цих елементів, а є взаємо-впливовим зв'язком, що їх об'єднує в одне ціле й утворює таку категорію як судовий доказ. Відсутність будь-якого із зазначених елементів, наприклад, грубе порушення процесуальної форми отримання відповідного виду доказу робить його таким, що втрачає свою сутність.

Однак, слушно зазначає М.А. Погорецький, що єдність фактичних даних, їх процесуальних джерел та процесуальної форми сама по собі ще не є доказом. Будучи категорією об'єктивно-суб'єктивною, вона може ним стати лише тоді, коли буде визнана таким відповідним суб'єктом доказування чи судом[2].

Визначаючи поняття доказу в кримінальному процесі, слід визначитися із у змістом таких категорій як фактичні дані, їх процесуальні джерела, процесуальна форма.

Щодо цих категорій, то ми погоджуємся з думкою тих фахівців, які вважають, що фактичні дані як відомості (інформація) про факти (обставини кримінального правопорушення) являють собою основу для одержання доказів. Однак, вони стають доказами, лише

[1] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 84; М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі: проблемні питання (2011) 1 (3) *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: Право* <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmappp.pdf> дата звернення 04.05.2022. М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка)*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., м. Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22.

[2] М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466–469; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 84–85; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка):* матеріали міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2012 р., м. Київ) / Д В Строков (Харків, Видавець, 2013) 15–22; М А Погорецький, Сучасні концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу:* тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М.В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) (Харків, МВС України, 2017) 309–312.

за умов отримання їх із встановлених законом джерел та у відповідності з визначеною кримінально-процесуальним законом для кожного із його видів формою та визнання їх власне доказами уповноваженими суб'єктами доказування та судом[1].

Безпосереднім джерелом слідів злочину (матеріальних і ідеальних) в загальному розумінні є суспільно небезпечний вплив правопорушника, поведінка якого проявляється у формі дії або бездіяльності, на об'єктивну дійсність, взаємодія предметів і станів, тобто сама подія злочину.

Оскільки, пізнання події злочину в кримінальному процесі має ретроспективний характер і подію злочину можливо пізнавати лише за її слідами, то сліди, що утворилися в результаті події злочину (матеріальні чи ідеальні) є також джерелами інформації. Джерелами інформації є як сама подія злочину, так і сліди, що утворилися в результаті її здійснення. Подія злочину, як і її сліди є категорією об'єктивною. Вони можуть бути пізнані за допомогою будь-яких джерел інформації, причому кількість та види таких джерел залежить від конкретних обставин вчиненого злочину чи такого, що готується. Проте кримінальна процесуальна оцінка таких слідів є суб'єктивною категорією суб'єкта доказування і суду. Тому кожен із доказів, визнаний відповідним суб'єктом доказування для іншого суб'єкту доказування та суду немає наперед встановленої сили[2].

Кримінально-процесуальна форма, як невід'ємний елемент структури поняття доказу – це встановлених процесуальним законом загальний порядок провадження процесуальних дій при розслідуванні кримінальних справ й розгляду їх в суді. Для кожного доказу у кримінальному процесуальному провадженні кримінальний процесуальний закон встановлює відповідний порядок (процесуальну форму) його отримання й закріплення, а також забезпечує можливість перевірки цього процесу для, що робить цей доказ належним і допустимим[3].

У сучасній вітчизняній теорії кримінального процесуального доказування є низка наукових концепцій кримінального процесуального доказування. Докладно їх аналіз здійснений М.А. Погорецьким[4]. На нашу думку, найбільш обґрунтованою та такою, що відповідає гносеологічній, логічній та правій сутності вітчизняного кримінального процесуального доказування, а також потребам практики є концепція, розроблена М.А. Погорецьким та викладена у низці його наукових праць[5]. Ця концепція у теорії кримінального процесуального

[1] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466–469; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 84–85; М А Погорецький, Новели проекту нового КПК України і проблеми їх релазації у правозастосовній діяльності (2012) 1 (27) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 208–216.

[2] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 466–469; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 85.

[3] М А Погорецький, Кримінально-процесуальна форма (2012) 2 *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС* 144–151; Д Б Сергєєва, Допустимість доказів в теорії та КПК 2012 року (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства* 80–87; Д Б Сергєєва, Належність доказів за новим КПК України (2013) 3 (32) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 234–239.

[4] М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 20–29.

[5] М А Погорецький, Співвідношення пізнання і доказування у кримінальному процесі та місце в них оперативно-розшукової діяльності (2003) 7 *Питання боротьби зі злочинністю* 114–132; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 576; М А Погорецький, Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / Ю П Аленін (Одеса, Юридична література,

доказування іменується комплексною концепцією[1].

Методологічною основою запропонованої концепції визначена теорія пізнання, діяльності, аргументації й інтерпретації та ін. При цьому висловлюється думка, що в теорії доказування, в залежності від потреб, доцільно використовувати вивідні знання будь-яких наук, за умови не підмінювання предмету теорії кримінального процесу предметом цих наук, й інтерпретувати їх знання відповідно до «кримінальної процесуальної матерії». Крім того, як зазначає М.А. Погорецький, його авторське трактування сутності кримінального процесуального доказування ґрунтується на формі (типі, моделі) вітчизняного кримінального процесу, яка впроваджена чинним КПК України, а також на трьох класичних кримінальних процесуальних функціях: обвинувачення; захисту; судового розгляду та вирішення справи (здійснення правосуддя), які лежать в основі кримінального процесу й, зокрема, доказування[2].

Стосовно сутнісного змістовного бачення кримінального процесуального доказування, то під ним пропонується розуміти пізнавально-практичну правову й розумову (логіко-психологічну) діяльність, в якій доцільно виділяти зовнішню і внутрішню структуру. Зовнішня структура кримінального процесуального доказування представляє собою єдиний нерозривний процес, який складається з таких структурних елементів як: отримання й використання доказів. Внутрішніми системо-утворюючими структурними елементами кримінального процесуального доказування є: об'єкт, предмет, суб'єкт, мета, завдання, засоби, результат. Їх сутність зумовлюється типом кримінального процесу та кримінальними процесуальними функціями, в основі яких лежить процесуальний інтерес суб'єктів (носіїв) цих функцій, що формується на основі відповідних потреб і мотивів суб'єктів кримінального процесуального доказування[3].

Слушною є позиція М.А. Погорецького, який зазначає, що термін «отримання» для визначення початкового етапу доказування є більш прийнятним, ніж терміни «збирання» та «формування», оскільки він точніше відбиває сутність цього етапу. Термін «отримання» має значення здобування чого-небудь певними зусиллями, якимись діями; взяття, прийняття того, що надається. Отримання окремого процесуального доказу – це не одномоментний акт, а активна цілеспрямована пізнавально-перетворювальна практична діяльність суб'єктів доказування.

2013) 17–21; М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування та її реалізація в чинному КПК України. *Актуальні питання доказування у кримінальному процесі:* збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 27 лютого 2015 року) (Київ, Видавець, 2015) 22–27; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 20–29.

[1] В В Вапнярчук, Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія (Харків, Юрайт, 2017) 12–35.

[2] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 480–497; М А Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання 10 (2014) *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування 3 (2015) *Вісник кримінального судочинства* 70–71.

[3] М А Погорецький, Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / Ю П Аленін (Одеса, Юридична література, 2013) 17–21; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування 3 (2015) *Вісник кримінального судочинства* 70–71; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 28–29.

Первісним елементом отримання доказу є цілеспрямована активна діяльність суб'єктів доказування по відшуканню фактичних даних, їх носіїв та їхньому виявленню. Виявлені в ході пошуку фактичні дані та їх джерела підлягають ретельній і всебічній перевірці, оцінці та процесуальному оформленню (закріпленню), за результатами чого вони можуть бути визнані доказами. Цей елемент отримання доказів полягає у дослідженні як змісту фактичних даних, так і їхніх джерел, їх аналізі й зіставленні з уже наявними у кримінальній справі доказами. Перевірка фактичних даних та їх джерел може здійснюватися шляхом отримання нових доказів, які прямо чи побічно підтверджують або спростовують вірогідність наявних фактичних даних та їх джерел. Вона є перевіркою лише щодо фактичних даних та їх джерел, які підлягають перевірці; для доказів, за допомогою яких перевіряються ці фактичні дані та їх джерела, вона може бути засобом їх отримання. Перевірці фактичних даних та їх джерел, як правило, передує їх попереднє дослідження для уточнення їх змісту, яке з процесу їх перевірки виділяється умовно для уточнення механізму їх отримання. Перевірка фактичних даних та їх джерел здійснюється за загальними правилами. Отже, перевірка фактичних даних та їх джерел здійснюється як шляхом їх порівняльного аналізу з наявними у справі доказами, так і шляхом пізнавально-перетворювальної практичної діяльності[1].

Використання доказів як другий етап доказування – це, з одного боку, практична процесуальна діяльність, а з іншого – розумова, що ґрунтується на законах логіки та знаннях психології й інших наук. Ця діяльність полягає в оперуванні доказами, у встановленні на їх підставі обставин, що мають значення для справи, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами у справі, в обґрунтуванні відповідних процесуальних рішень уповноваженими суб'єктами доказування, у тому числі й для перевірки вже отриманих доказів та для отримання нових доказів тощо[2].

На відміну від ст. 84 КПК України, у ст. 76 ЦПК України зазначається, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Доказами у цивільному процесі можуть бути: письмові, речові та електронні доказами; висновки експертів; показаннями свідків.

Письмові докази – це будь-які документи, акти, довідки, листування службового або особистого характеру або витяги з них, що містять відомості про обставини, які мають значення для справи.

Речові докази – це предмети матеріального світу, що містять інформацію про обставини, які мають значення для справи. Речовими доказами є також магнітні, електронні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію про обставини, що мають значення для справи.

Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, задані судом.

Нами вже здійснювався докладний аналіз доктрин доказування у теорії цивільного процесу[3], тому в межах цієї статті здійснимо лише короткий аналіз

[1] М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 309–402.

[2] М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування 3 (2015) *Вісник кримінального судочинства* 63; М А Погорецький, Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / Ю П Аленін (Одеса, Юридична література, 2013) 17–21; М А Погорецький, Концепції кримінального процесуального доказування. *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики:* матеріали наук.– методолог. семінару (м. Київ, 16 листоп. 2012 р.) / М Є Шумило (Харків, Право, 2020) 20–29.

[3] А І Виноградова, Доказування у цивільному процесі: до визначення структури та змісту (2020) 3–4 *Вісн*

основних положень цих доктрин для їх порівняння з доктринальними підходами до доказування у кримінальному процесі.

В українській доктрині цивільного процесуального доказового права більшість досліджень у сфері доказової діяльності обмежуються поняттям «доказування», що є комплексом дій по оперуванню з доказами, що звісно законодавчо обумовлено, адже зазначений термін широко використовується у цивільному процесі (статті 58–61, п. 6 ч. 2 ст. 119, ч. 1 ст. 179 ЦПК України).

У цій доктрині аналізується правова природа, зміст доказування та його структурні елементи[1]. Водночас серед прихильників цієї доктрини є дискусії щодо структури доказування у цивільному процесі. Одна група вчених розглядає доказування виключно як пізнавальну діяльність[2], процесуальну діяльність[3] чи логічну діяльність[4]. Інша група розглядає доказування як комплексне поняття, яке включає в себе пізнавальну і розумову діяльність суб'єктів доказування[5], або процесуальну і логічну діяльність суду та осіб, які беруть участь у справі[6].

Доказуванням у нотаріальному процесі розуміють як регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність нотаріуса та осіб, які беруть участь у нотаріальному провадженні, щодо збирання, подання, витребування та забезпечення доказів[7].

У виконавчому процесі доказування розуміють як регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність виконавця та осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, щодо подання, збирання, витребування та забезпечення доказів[8].

Окремі із правники вважають за необхідне розширити термінологічну базу процесу доказування шляхом розмежування понять «доказування» та «доведення». Зокрема, під «доказуванням», на думку вчених, слід розуміти регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність зі збирання, витребування (для адвокатів і прокурорів) і надання суду доказів суб'єктами, що за цивільним процесуальним законодавством мають право надавати докази в конкретній справі на різних стадіях її розгляду. У той час як «доведення» буде складатися із процесу доказування та розумової і процесуальної діяльності, спрямованої на формування у судді переконання в достовірності юридичних обставин справи і на цій підставі обґрунтованості вимог сторони[9]. Таким чином, як зазначають дослідники, «доведення» є ширшим поняттям, яке включає у себе «доказування», де останнє охоплює собою збирання, витребування та надання до суду доказів, а всі інші дії, «спрямовані на забезпечення сприятливого для сторони рішення суду, слід вважати «доведенням»»[10].

ник кримінального судочинства 140–148.

[1] В Тертишніков, Докази як інструмент судового доказування у цивільному процесі (2011) 10 *Право України* 77–88; М Й Штефан, Цивільний процес (Київ, Юрінком Інтер, 2001) 696; Т М Кучер, Теоретичні основи процесу доказування у цивільному судочинстві України (2012) 2 *Часопис Київського університету права* 167–170.

[2] В І Тертишніков, Цивільний процес України: наук.-практ. посіб. (Харків, Юрайт, 2015) 134.

[3] В В Комаров, В В Баранкова, Нотаріат в України: підручник (Харків, Право, 2011) 96.

[4] Л А Татаров, Методические и методологические проблемы доказывания обстоятельств преступления (автореф. дис. …канд. юрид. наук, Ростов н/Д, 2006) 8, 13.

[5] М Й Штефан, Цивільний процес (Київ, Юрінком Інтер, 1997) 268.

[6] Л М Звягинцева, М А Плюхина, И В Решетникова, Доказывание в судебной практике по гражданським делам: учеб.– практ. пособие (Москва, Норма, 2000) 3.

[7] С Я Фурса, Теорія нотаріального процесу: науково-практичний посібник (Київ, Алерта, 2012) 233.

[8] В Тертишніков, Докази як інструмент судового доказування у цивільному процесі (2011) 10 *Право України* 78; С Я Фурса, Формування доктрини про виконавчий процес та інститут доказів в Україні (2012) *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів* 17–29.

[9] С Я Фурса, Т В Цюра, Доказі і доказування у цивільному процесі: науково-практичний посібник (Київ, 2005) 21.

[10] Там само 14.

Т М Кучер, Докази, доказування та доведення у цивілістичному процесі України: монографія (Київ, Видавець Є В Позднишев, 2015) 448; Т М Кучер, Теорія доведення у цивілістичному процесі (автореф. дис. … док. юрид. наук. Київ, 2017) 44.

Цей підхід підтримують інші вітчизняні науковці[1].

Терміни «доведення» і «доказування», на наш погляд, є синонімами в українській мові. Традиційно у філософії та логіці у більшості класичних українських джерел використовується термін «доведення». В українських процесуальних кодексах, зважаючи на бажання уніфікації термінології, у радянські часи стали використовувати термін «доказування», що традиційно використовується й у сучасних вітчизняних процесуальних законах та у більшості наукових джерел. Тому ми не можемо погодитися з тими правниками, які вкладають у їх зміст різне значення. На наш погляд доказування і доведення є синонімами.

Висновки. Підсумовуючи викладене, вважаємо, що фундаментальні категорії «докази» і «доказування» потребують уніфікації на доктринальному рівні, у навчальному процесі та відповідно у ЦПК і та у КПК України, оскільки з точки, зору гносеології, логіки, теорії діяльності, психології та права докази і доказування у кримінальному та цивільному процесах по суті мають однин зміст. Водночас відмінність, зокрема, доказування у кримінальному та цивільному процесах полягає в об'єкті, меті, завданнях, засобах доказування і правовому статусі суб'єктів доказування.

REFERENCES

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

1. Hmyrko V, Kryminalno-protsesualni dokazy: poniattia, struktura, kharakterystyky, klasyfikatsiia [Criminal procedural evidence: concept, structure, characteristics, classification] (Dnipropetrovsk, Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy, 2002) 63, 15 [in Ukrainian].
2. Honcharenko V H, Nor V T, Shumylo M Ye, Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar [Criminal Procedure Code of Ukraine. Scientific and practical commentary] (Kyiv, Yustinian, 2012) 223 [in Ukrainian].
3. Komarov V V, Barankova V V, *Notariat v Ukrainy* [Notary in Ukraine] (Kharkiv, Pravo, 2011) 96 [in Ukrainian].
4. Konverskyi A Ye, *Lohika* [Logic] (Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury, 2017) 391–399 [in Ukrainian].
5. Kucher T M, *Dokazy, dokazuvannia ta dovedennia u tsyvilistychnomu protsesi Ukrainy* [Evidence, proving and proving in the civil process of Ukraine] (Kyiv, Vydavets Pozdnyshev Ye V, 2015) 448 [in Ukrainian].
6. Pohoretskyi M A, *Funktsionalne pryznachennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi* [Functional assignment of investigative activity in the criminal process] (Kharkiv, Arsis LTD, 2007) 576 [in Ukrainian].
7. Pohoretskyi M A, *Kryminalnyi protses* [Criminal process] Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t. (Kharkiv, Pravo, 2016) T.19: Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura / redkol.: V.T. Nor (holova) ta in. (Nats. akad. prav. nauk. Ukrainy; In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho, 2020) 468 [in Ukrainian].
8. Vapniarchuk V V, *Teoriia i praktyka kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia* [Theory and practice of criminal procedural evidence] (Kharkiv, Yurait, 2017) 12–35 [in Ukrainian]
9. Fursa S Ya, Tsiura T V, *Dokazy i dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi* [Evidence and evidence in civil proceedings] (Kyiv, 2005) 14 [in Ukrainian].
10. Fursa S Ya, *Teoriia notarialnoho protsesu* [Theory of the notarial process] (Kyiv, Alerta, 2012) 233 [in Ukrainian].
11. Shtefan M Y, *Tsyvilnyi protses* [Civil process] (Kyiv, Yurinkom Inter, 2001) 696 [in Ukrainian].
12. Tertyshnikov V I, *Tsyvilnyi protses Ukrainy* [Civil process of Ukraine] (Kharkiv, Yurait, 2015) 134 [in Ukrainian].
13. Zviahyntseva L M, Pliukhyna M A, Reshetnykova Y V, *Dokaz'vanye v sudebnoi praktyke po hrazhdanskym delam* [Evidence in judicial practice in civil cases] (Moskva, Norma, 2000) 3 [in Russian].

[1] А Є Конверський, 6 Логіка: підручник для студентів юридичних факультетів (Київ, Центр учбової літератури, 2017) 391–399.

CONFERENCE PAPERS

14. Pohoretskyi M A, Aktualni pytannia teorii dokaziv [Current issues of the theory of evidence] *Dokazy i dokazuvannia za novym Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy (do 75-richchia z dnia narodzhennia doktora yurydychnykh nauk, profesora Mykhaila Makarovycha Mykheienka):* materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Current issues of the theory of evidence] (6–7 hrudnia 2012 r., m. Kyiv) / Strokov D V (Kharkiv, Vydavets, 2013) 15–22 [in Ukrainian].

15. Pohoretskyi M A, Dokazuvannia u kryminalnomu protsesi: poniattia, zmist, struktura [Evidence in the criminal process: concept, content, structure] *Aktualni problemy dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni:* materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii [Evidence in the criminal process: concept, content, structure] (27 lystopada 2013 r., m. Odesa) / Alenin Yu P (Odesa, Yurydychna literatura, 2013) 17–21 [in Ukrainian].

16. Pohoretskyi M A, Nova kontseptsiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia ta yii realizatsiia v chynnomu KPK Ukrainy [The new concept of criminal procedural evidence and its implementation in the current Code of Criminal Procedure of Ukraine] *Aktualni pytannia dokazuvannia u kryminalnomu protsesi:* zbirnyk materialiv naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 27 liutoho 2015 roku) (Kyiv, Vydavets, 2015) 22–27 [in Ukrainian].

17. Pohoretskyi M A, Suchasni kontseptsii kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [Modern concepts of criminal procedural evidence] *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu:* tezy dop. mizhnar. nauk.– prakt. konf. do 100-richchia vid dnia narodzhennia prof. M. V. Saltevskoho (m. Kharkiv, 8 lystop. 2017 r.) (Kharkiv, MVS Ukrainy, 2017) 309–312 [in Ukrainian].

DISSERTATIONS

18. Hevko V V, Yspolzovanye neprotsessualnoi ynformatsyy vo vremia dokaz'vanyia v stadyy predvarytelnoho rassledovanyia [Use of non-procedural information during evidence at the preliminary investigation stage] (avtoref. dys. … kand. yuryd. nauk. Kyiv, 1996) 10 [in Russian].

19. Kucher T M, Teoriia dovedennia u tsyvilistychnomu protsesi [The theory of proof in the civil process] (avtoref. dys. … dok. yuryd. nauk. Kyiv, 2017) 44 [in Ukrainian].

20. Tatarov L A, Metodycheskye y metodolohycheskye problemi dokazivanyia obstoiatelstv prestuplenyia [Methodical and methodological problems of proving the circumstances of the crime] (avtoref. dys. …kand. yuryd. nauk, Rostov n/D, 2006) 8, 13 [in Russian].

ARTICLES

21. Fursa S Ya, Formuvannia doktryny pro vykonavchyi protses ta instytut dokaziv v Ukraini [Formation of the doctrine on the executive process and the institution of evidence in Ukraine] (2012) *Problemy teorii i praktyky vykonannia rishen sudiv ta inshykh orhaniv* 17–29 [in Ukrainian].

22. Kucher T M, Teoretychni osnovy protsesu dokazuvannia u tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy [Theoretical foundations of the process of proof in civil justice of Ukraine] (2012) 2 *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* 167–170 [in Ukrainian].

23. Pohoretskyi M A, Dokazy u kryminalnomu protsesi [Evidence in criminal proceedings] (2003) 2 *Visnyk prokuratury* 59–65 [in Ukrainian].

24. Pohoretskyi M A, Spivvidnoshennia piznannia i dokazuvannia u kryminalnomu protsesi ta mistse v nykh operatyvno-rozshukovoi diialnosti [Correlation of knowledge and evidence in the criminal process and the place of investigative activity in them] (2003) 7 *Pytannia borotby zi zlochynnistiu* 114–132 [in Ukrainian].

25. Pohoretskyi M A, Pro spivvidnoshennia dzherel faktychnykh danykh i dzherel dokaziv u kryminalnomu protsesi [On the ratio of sources of factual data and sources of evidence in the criminal process] (2009) 1 *Pravo Ukrainy* 80–85 [in Ukrainian].

26. Pohoretskyi M A, Teoriia vidbyttia ta yii znachennia dlia piznannia obstavyn zlochynu [The theory of reflection and its significance for understanding the circumstances of a crime] (2010) 1 (7) *Yuryd. psykholohiia ta pedahohika* 69–78 [in Ukrainian].

27. Pohoretskyi M A, Dokazy u kryminalnomu protsesi: problemni pytannia [Evidence in criminal proceedings: problematic issues] (2011) 1 (3) *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia: Pravo* <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmappp.pdf> data zvernennia 09.05.2022 [in Ukrainian].

28. Pohoretskyi M A, Novely proektu novoho KPK Ukrainy i problemy yikh relazatsii u pravozastosovnii diialnosti [Amendments to the project of the new Criminal Procedure Code of Ukraine and the problems of their implementation in law enforcement activities] (2012) 1 (27) *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)* 208–216 [in Ukrainian].

29. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protsesualna forma [Criminal procedural form] (2012) 2 *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu DDUVS*144–151 [in Ukrainian].

30. Pohoretskyi M, Teoriia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] (2014) 10 *Pravo Ukrainy* 12–25 [in Ukrainian].

31. Pohoretskyi M A, Nova kontseptsiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [A new concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva Ukrainy* 63–79 [in Ukrainian].

32. Pohoretskyi M A, P'iat rokiv chynnosti kryminalnoho protsesualnoho kodeksu: uroky dlia pravotvorchoi diialnosti [Five years of the Criminal Procedure Code: lessons for law-making] (2017) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 11–27 [in Ukrainian].

33. Pohoretskyi M A, Kryminalnyi protses: poniattia ta yoho metodolohichne i praktychne znachennia [Criminal process: the concept and its methodological and practical significance] (2021) 3–4 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 88–93 [in Ukrainian].

34. Pohoretskyi M A, Kryminalnyi protses: poniattia ta yoho naukove i praktychne znachennia [Criminal process: the concept and its scientific and practical significance] (2021) 1–2 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 28–51 [in Ukrainian].

35. Saltievskyi M, Shche raz pro poniattia dokaziv u proekti KPK Ukrainy [Once again about the concept of evidence in the draft CPC of Ukraine] (2000) 11 *Pravo Ukrainy* 64–66 [in Ukrainian].

36. Serhieieva D B, Dopustymist dokaziv v teorii ta KPK 2012 roku [Admissibility of evidence in theory and CPC of 2012] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 80–87 [in Ukrainian].

37. Serhieieva D B, Nalezhnist dokaziv za novym KPK Ukrainy [Adequacy of evidence under the new Code of Criminal Procedure of Ukraine] (2013) 3 (32) *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)* 234–239 [in Ukrainian].

38. Tertyshnikov V, Dokazy yak instrument sudovoho dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi [Evidence as a tool of judicial evidence in civil proceedings] (2011) 10 *Pravo Ukrainy* 78 [in Ukrainian].

39. Vynohradova A I, Dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi: do vyznachennia struktury ta zmistu [Evidence in civil proceedings: to determine the structure and content] (2020) 3–4 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 140–148 [in Ukrainian].

Vynogradova A.I.
Ph.D in Law,
Notary of the Kyiv City
notary district
ORCID ID: *0000-0003-4519-768X*

DOI: *https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/156-169*

PIECES OF EVIDENCE AND PROVING IN CRIMINAL AND CIVIL PROCEEDINGS: A COMPARATIVE ANALYSIS

Annotation. *The article carries out a systematic and comparative analysis of doctrinal approaches to the definition of the concept of evidence and proof in criminal and civil processes, as well as an analysis of the legal norms of the criminal procedural and civil procedural codes, which define the concepts of evidence and proof.*

The purpose of this publication *is a comparative analysis of evidences and proving in criminal and civil processes and the author's development of the structure and content of evidence in criminal and civil processes based on the analysis of various doctrinal approaches to their understanding in the said processes.*

The article proves that, in general, the construction of Art. 84 of the current Code of Criminal Procedure of Ukraine and Art. 64 of the Criminal Code of Ukraine of 1960 are very similar, which gives some scientists grounds to unreasonably believe that the legislator left an information model of evidence based on the theory of reflection in the current Criminal Code of Ukraine.

The author analyzes various concepts of evidence and proof in the modern theory of criminal procedural evidence and concludes that the most well-founded and the one that corresponds to both the epistemological and legal nature of court evidence is the concept according to which court evidence, being a category of objective-sub objective, represents the unity of factual data, their procedural sources and procedural form, which can be recognized as evidence itself only when it is recognized as such by the relevant subject of evidence or the court.

In a specific criminal proceeding, evidence can be recognized as evidence itself if it meets such properties as propriety and admissibility.

On the basis of a comparative analysis of doctrinal approaches to the definition of the concept of proof in the criminal process, the author concludes that, based on epistemology, logic, psychology, the theory of proof activity in the criminal process, the most well-founded concept of proof, which is based on the principles of the domestic criminal process and meets the needs of practice, is the concept, which defines criminal procedural evidence as the process of obtaining evidence and substantiating by it the subject of evidence and the court of its legal position and relevant decisions in criminal proceedings in accordance with its competence.

The work reveals the content of obtaining evidence and substantiating its legal position and relevant decisions by the subject of evidence and the court.

Analyzing doctrinal approaches to defining the concept and content of evidence and proof in a civil process in a comparative aspect with doctrinal approaches to defining the concept and content of evidence and proof in a criminal process, the author concludes that the terms «proof» and «proof» used in the theory of civil the process by individual scientists as different categories with different meanings are actually synonyms in the Ukrainian language.

The author justifies that the fundamental categories of «evidence» and «proof» need unification at the doctrinal level, in the educational process and, accordingly, in the CPC and in the CPC of Ukraine, because from the point of view of epistemology, logic, theory of activity, psychology and law, evidence and proof in criminal and civil processes essentially have the same meaning. At the same time, the difference, in particular, of proof in criminal and civil processes lies in the object, purpose, tasks, means of proof and the legal status of the subjects of proof.

Key words: *evidence, proving, criminal process, civil process, criminal procedural legislation, civil procedural legislation.*